

Middelhoutbeheer in Meerdaalwoud: historische excursieverslagen lichten een tipje van de sluier

Reeds in het vorige nummer gaven we al aan hoe oude excursieverslagen en beheerdocumenten vaak een onschatbare bron van informatie vormen om te reconstrueren hoe het vroegere beheer werd gevoerd.

In het bosreservaat van Meerdaalwoud, meer bepaald in het deelgebied 'De Heide' is het de bedoeling om over een oppervlakte van ca 25 ha terug een middelhoutbeheer te voeren. Nu omvat deze term een heel brede range van mogelijkheden wat betreft omlooptijd, grootte van de kappen, te behouden voorraad en diameterverdeling. Overal werd dit beheertype op een eigen manier ingevuld. Dan is het uiteraard meegenomen om over historische informatie te beschikken van hoe het middelhoutbeheer specifiek in het Meerdaalwoud gebeurde, en dit als inspiratie te gebruiken bij het huidige beheer.

Meerdaalwoud – bosreservaatdeel 'De Heide': herstel van middelhout: eerste houw na uitvoering van de kapping (foto: Beatrijs Van Der Aa).

Een uitgebreide literatuurstudie voor het basisrapport van het reservaatgedeelte Everzwijnbad (Baeté et al, 2004) bracht een aantal oude publicaties aan het licht, die heel wat concrete informatie bevatten over hoe het

middelhout in Meerdaalwoud gevoerd werd aan het begin van de 20ste eeuw.

Het bedrijfsregelingsplan van het Meerdaalwoud uit 1911 en de excursieverslagen van Blondeau (1910) en Bossu (1911) geven een beeld van het middelhoutbeheer onder de Arenbergs in die tijd. De hamering gebeurde onder de Arenbergs *dans un esprit très conservateur*, wat hen heel wat bosbouwkundige appreciatie opleverde.

De omlooptijd in het middelhout bedroeg over het algemeen twaalf jaar. De middelhoutbestanden worden sterk gedomineerd door zware inlandse eiken, met een beperkte bijmenging met Es, Grauwe abeel, berk en Gewone esdoorn. Ook de esdoorns bereiken vaak belangrijke afmetingen. Blijkbaar erkenden de Arenbergs de interessante bosbouwkundige mogelijkheden van deze soort reeds. In de bespreking is sprake van een schitterend exemplaar met rechte takvrije stam met een omtrek van 276 cm.

Foto uit 1921 van een middelhoutkap in volle exploitatie in Meerdaalwoud (uit : Bulletin de la Société Centrale Forestière de Belgique).

Volgens Bossu (1911b) bestond de hakhoutlaag voordien bijna uitsluitend uit Hazelaar en Tamme kastanje (voor de productie van tonnen). Op dat moment wordt echter, gezien deze afzetmarkt sterk is teruggevallen, gediversifieerd en worden ook andere soorten in het hakhout opgenomen zoals eik, es, esdoorn en Witte els. Het hakhout blijkt op dat moment nog een zeer belangrijke economische waarde te vertegenwoordigen. Er is immers zeer veel vraag naar brandhout in de regio. Dit belang is dermate groot dat men alleen daarom al vasthoudt aan de omlooptijd van 12 jaar, ook al is het, in functie van natuurlijke stamreiniging van het hooghout, in principe wenselijk deze omlooptijden te verlengen.

Volgens Brichet (1938) en Geebelen (1959) verjongden de Arenbergs al hun bestanden door aanplanting waarbij groot plantgoed van 3-4 m hoog wordt gebruikt, dat 'hier en daar, ter aanvulling van het houtreserve' tussen het hakhout wordt aangeplant. Natuurlijke verjonging verliep toen reeds zeer moeizaam.

Het verslag van een excursie van de SCFB uit 1937 geeft een zeer gedetailleerd beeld van structuur en samenstelling van de middelhoutbestanden op dat ogenblik (Brichet 1938). Op dat moment zijn er in het bos nog 430 ha met een uitgesproken middelhoutkarakter. Het hooghout bestaat bijna uitsluitend uit eik, aangevuld met enkele beuken, essen, Grauwe abelen en enkele andere soorten.

De hakhoutlaag bestaat voornamelijk uit Hazelaar, aangevuld met een beetje Haagbeuk, esdoorn, eik en Tamme kastanje.

Ondanks de dichtheid van het hooghout, is het hakhout over het algemeen zeer vitaal. Op enkele plaatsen echter is het duidelijk aan het kwijnen, en stukken minder productief dan enkele omlopen voordien. De omlooptijd, zowel voor hakhout als voor de hameringen in het hooghout, bedraagt nog steeds 12 jaar.

Het verslag geeft een aantal concrete cijfers voor de omheiningen Pruikenmakers en Renissart. Hieronder geven we het tabelletje voor de omheining Pruikenmakers (momenteel integraal bosreservaat).

Concrete cijfergegevens voor stamtal en commercieel volume (per ha) van de reserve in het middelhout van de omheining De Pruikenmakers in 1937

Boomsoort	Gehamerd		Reserve								Totaal	
			Baliveaux		Modernes		Anciens		Totaal reserve			
	N	V	N	V	N	V	N	V	N	V	N	V
Eik	13	18	36	11	38	41	18	61	92	113	105	131
Es	13	24	-	-	14	15	5	11	19	26	32	50
Esdoorn	5	5	-	-	3	3	-	-	3	3	8	8
Grauwe abeel	1	1	-	-	2	2	-	-	2	2	3	3
Totaal	32	48	36	11	57	61	23	72	116	144	148	192

Deelnemers aan de excursie van 1921, bij 'den Dikken Eik' (toen al 460 cm omtrek, nu ca 530 cm). Bemerkt het open bosbeeld en de jonge aanplant achter hun rug (foto uit BSCFB).

Aan de hand van deze gegevens wordt een rudimentaire berekening van het grondvlak uitgevoerd. Hierbij werd uitgegaan van gemiddelde omtrek per sortiment.

Dit resulteerde in volgende cijfers: vóór de hamering beslaat het grondvlak ca 21 m²; na de hamering valt het grondvlak in de reserve terug naar een streefcijfer dat toch nog vrij hoog is voor een middelhout, namelijk ongeveer 16,5 m².

Uit dit alles blijkt dat het middelhout in Meerdaalwoud reeds voor de tweede wereldoorlog zeer opperhoutrijk was, en ook in de eerste helft van de 20ste eeuw nog zo werd beheerd. Niettemin blijkt het hakhout toch over het algemeen nog zeer vitaal te zijn. Het feit dat dit hakhout vooral is samengesteld uit Hazelaar, die zeer veel schaduw kan verdragen, is daar niet vreemd aan.

Wat het hooghoutelement betreft blijft men, zowel bij de middelhoutkappen als bij de groepenkappen (in kader van omvorming naar hooghout) terugvallen op aanplanten van groot plantsoen op ruime plantafstanden (3 x 3 m): bij de kappingen gaan bramen immers sterk uitbreiden en maken volgens de beheerders geen (of onvoldoende) natuurlijke verjonging van eik mogelijk.

Het plantsoen bestaat hoofdzakelijk uit eik. Stamsgewijs worden ook es, Beuk en Grauwe abeel (die volgens de auteur 'magnifieke resultaten oplevert in Meerdaal') tussengeplant.

Kris Vandekerckhove